

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ОСНОВА ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ КРАЇНИ

ЛУК'ЯНИХІНА Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний університет внутрішніх справ, Сумська філія, кафедра
соціально-економічних дисциплін

<http://orcid.org/0000-0002-0326-9983>

e-mail: elenaluk2006@gmail.com

ДЕМЕНТОВ Володимир Олександрович - кандидат наук з державного
управління, доцент Харківський національний університет внутрішніх справ,
Сумська філія, кафедра соціально-економічних дисциплін

<https://orcid.org/0000-0002-7740-4594>

e-mail: dementov_v@ukr.net

КОБКО Роман Васильович - кандидат економічних наук, доцент кафедри
правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org//0000-0002-2928-4735>

e-mail: evgeniykobko@gmail.com

УДК 35:364.13

DOI 10.32782/NP.2023.3.31

В статті, на підставі опрацювання наукових робіт, проаналізовано зміст категорії «політика». Виділено ключові особливості та наведено дефініцію державної політики. Проаналізовано законодавчі положення, що лежать в основі реалізації соціальної політики, а також наукові підходи до тлумачення її специфіки, змісту, завдань та мети. Виділено поняття та основоположні фактори соціальної політики України, як основи добробуту населення.

Ключові слова: соціальна політика, добробут населення, державна політика, соціальне забезпечення.

Постановка проблеми

Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР проголошує, що Україна це суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Відповідно до наведених положень Основного закону підтримка добробуту населення є не просто одним із факторів, а базисом, ключовою ціллю робо-

ти всієї вертикалі влади. Дана ідея пронизує національне законодавство та виражається в соціальній політиці, побудова та реалізація якої має багато особливостей.

Стан дослідження проблеми

Євроінтеграційний напрям розвитку держави, обраний з моменту проголошення незалежності України, суттєво вплинув на наукову цінність проблеми соціальної політики, актуальність якої з кожним роком стає дедалі більшою. Сутність та структура соціальної політики розкривались у роботах Л. І. Дидківської, Л. Д. Климанського, В. А. Медяника, Г. В. Осипова, В. Є. Савка, А. О. Слінко, А. А. Халецької, Н. М. Хоми, Л. А. Швайки та багатьох інших вчених. Попри значне коло наукових розробок, у науковій площині відсутній єдиний логічний підхід відносно зв'язку соціальної політики та поточного стану добробуту населення країни.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб визначити зміст соціальної політики як основи

добробуту населення України. Реалізувати визначену мету можливо за рахунок виконання наступних завдань: проаналізувати наукові підходи та виділити єдину дефініцію поняття «соціальна політика»; визначити ключові особливості соціальної політики держави; встановити вплив соціальної політики держави та процесу її реалізації на добробут українського населення.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає в тому, що у даній оригінальній роботі під новітнім кутом досліджено та розглянуто сутність соціальної політики держави як основи добробуту населення країни.

Виклад основного матеріалу

На думку професора В. С. Бліхара, «етимологічно термін «політика» походить одразу від декількох давньогрецьких слів: «polis» (місто – держава) та його похідних: «politike» (мистецтво керувати державою), «politeia» (конституція), «polites» (громадяни), «politica» (державний діяч). У широкому сенсі політика ототожнюється зі всією соціальною дійсністю. У вузькому сенсі під політикою розуміються відношення між великими соціальними групами людей з приводу реалізації своїх політичних інтересів» [2, с. 7-8].

Наголошуємо на тому, що іноді у науковій думці звернення до етимологічної основи тієї чи іншої категорії допомагає глибше усвідомити її сутність. Так, цікаво, що у виокремленій нами позиції давньогрецькі слова, які лежать в її основі, розташовані в логічному порядку з точки зору їх місця в історичному розвитку давньогрецьких міст-полісів. Так, під «polis» позначається місто-держав, яке заклало адміністративну основу для подальшої розбудови політики як мистецтва вирішення державотворчих питань, що знаходить свій вияв у певних нормативних положеннях, широкій участі громадян у політичній сфері та можливості обирати та бути обраними на посади державних діячів.

Окремо науковцями виділяється поняття «державна політика», що має особливості тлумачення. Наприклад, канадський науко-

вець М. Пол Браун вважає найбільш оптимальним визначенням державної політики наступне: «Державна політика – це обраний особою, державними органами, урядом напрям дій, завдяки якому вони задовольняють певні свої потреби чи використовують свої можливості, що відображаються в досягнутих результатах і в реальному впливові на життя суспільства» [3, с. 65].

Цікавим, як на нашу думку, є питання визначення кола тих потреб, які лежать в основі прагнення окремої людини долучитися до політичного життя суспільства. Очевидно, що дане питання є базовим та його осмислення важливе для подальшої розбудови політичної системи. На наше глибоке переконання, у цьому аспекті постають матеріальні, духовні та соціальні потреби, питома вага та місце яких багато в чому залежить від правової та політичної та загальної культури суспільства, рівня добробуту громадян, поширеності корупційних практик у сфері державного управління. У сфері духовних потреб важливе місце відводиться прагненню визначити та покращувати долю тій категорії чи категоріям населення, до яких людина себе відносить. По суті, мова іде про усвідомлене прагнення до влади як до джерела організаційної та інституційної спроможності допомоги людям. Дане прагнення є доволі ідеалістичним, проте історії відомі випадки його практичної реалізації, зокрема класичним прикладом постає політична кар'єра Магатми Ганді. Однак доволі часто, особливо у країнах з перехідною економікою, а особливо з авторитарними, тоталітарними політичними режимами, прагнення, які лежать в основі політичної кар'єри, засновуються переважно на задоволенні матеріальних потреб: збагаченні, «зв'язках» у різних сферах державного апарату, статусі, що передбачає певну сукупність привілеїв, в основі яких лежать додаткові можливості реалізації тих же самих матеріальних потреб.

О. О. Кучеренко вказує, що «державна політика – це відносно стабільна, організована та цілеспрямована діяльність (бездіяльність) державних інституцій, що здійснюється ними безпосередньо або опосередковано, стосовно певної проблеми чи сукупності

проблем, і такої, що впливає на життя суспільства» [4, с. 479; 5, с. 74].

Грунтуючись на узагальненій інформації представлених наукових підходів можемо визначити, що державна політика являє собою закріплений законодавством України та суспільними потребами напрям діяльності держави в цілому та окремих державних інституцій, якому характерний власний інструментарій державного впливу. Запропоноване визначення показує «каркас», загальну будову державної політики, у той час як спеціальні, змістовні ознаки конкретизуються в межах її напрямів.

Сутність соціальної політики прямо не розкривається у чинному законодавстві України, однак, структурні елементи останньої закріплені в багатьох документах. Як зазначає В. В. Криворучко, «соціальне законодавство складається з численних прийнятих у різні історичні періоди нормативно-правових актів різного рівня» [6, с. 131].

Так, стаття 46 Конституції України від 28.06.1996 №254к/96-ВР закріплює: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними» [1].

Як бачимо, за Конституцією соціальна політика – це співвідношення двох важливих компонентів: соціального захисту та соціального забезпечення – інститутів підтримки громадян за наявності правових підстав та особливих життєвих обставинах. Проте соціальна політика не обмежується лише цим, на підтвердження чого можна навести позиції окремих вчених.

С. М. Прилипко наголошує на тому, що соціальна політика визначає стратегічні цілі діяльності держави, до яких відно-

сяться: досягнення відчутного поліпшення матеріального добробуту й умов життя людей; забезпечення повної продуктивної зайнятості, підвищення якості й конкурентоспроможності робочої сили; гарантування конституційних прав громадян на працю, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, культуру, житло; переорієнтацію соціальної політики на сім'ю, забезпечення прав і соціальних гарантій сім'ям з дітьми; забезпечення підтримки найвразливіших верств населення; вплив на демографічну ситуацію в напрямі підвищення народжуваності та зниження смертності населення, особливо дитячої, збільшення тривалості життя; значне поліпшення соціальної інфраструктури [7, с. 82-83].

Н. М. Оніщенко наголошує на тому, що соціальна політика – це діяльність держави щодо керівництва соціальним розвитком суспільства, забезпечення матеріальних і культурних потреб його членів, а також регулювання процесів соціальної диференціації суспільства з метою стабілізації суспільної системи, громадянської злагоди та національного миру, реалізації принципу соціальної справедливості, стимулювання активної частини населення на продуктивну працю як основу особистісного добробуту, здійснення економічних перетворень, здатних забезпечити гнучке реагування на погіршення стану окремих верств населення, розробку і реалізацію програми конкретних заходів соціального захисту населення, підвищення відповідальності власників за наслідки використання власності. [8, с. 284].

В умовах воєнного стану перед державою постала необхідність організації належної соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, а також мешканців регіонів, які постійно піддаються ворожим обстрілам, осіб, які втратили житло внаслідок бойових дій, а також членів родин загиблих військовослужбовців, ветеранів, які отримали каліцтво у ході виконання бойових завдань тощо. На жаль, реалії сьогодення зводяться до того, що у ході російсько-української війни з огляду на масштаби застосування ворожого озброєння з'являються все нові категорії осіб, які потребують здійснення на державному рівні окремих заходів з на-

дання їм соціальної допомоги. Це зумовлює формування комплексних стратегій на державному рівні з урахуванням потенційних ризиків для найбільш вразливих категорій. Зауважимо, що такий статус наразі визначається не лише рівнем життя громадянина та особливостями його місця у соціальній взаємодії, а й багато в чому детермінується динамікою та характером бойових дій у тому чи іншому регіоні та державі в цілому.

Натомість в розумінні С. М. Бондаренко соціальна політика є складовою внутрішньої політики держави. Вона спрямована на забезпечення добробуту громадян через надання їм можливості отримати необхідні матеріальні, культурні та духовні блага. Соціальна політика є методом державного регулювання ринкової економіки шляхом розподілу і перерозподілу суспільних благ та розбудови відносин між працівниками при їх створенні. Вона має специфічні особливості, такі як гуманістичне спрямування, орієнтованість на розвиток людини [9].

Висновки

Підсумовуючи можемо вказати, що соціальну політику необхідно розглядати, як заснований на положеннях Конституції та законодавства України напрям діяльності держави та окремих державних інституцій щодо підтримки достатнього рівня життя, забезпечення високих та рівних соціальних гарантій, а також формування якісного матеріального та духовного базису існування кожного члена суспільства.

Головними особливостями соціальної політики як основи добробуту населення країни варто виділити:

1) відображення вихідних принципів соціальної політики, її завдань, інструментів реалізації та інших юридичних аспектів не тільки в законодавстві України, але й ключовому нормативно-правовому акті держави – Конституції України;

2) соціальна політика обумовлює зміну державного апарату за рахунок створення та організації роботи відомств, відповідальних за реалізацію політики та поставлених перед нею цілей;

3) соціальна політика сприяє систематичному вдосконаленню основоположних

соціальних інститутів, таких як охорона здоров'я, пенсійне забезпечення, соціальний захист безробітних осіб і таке інше, з метою надання можливості всім без виключення громадянам користуватись наданими їм Конституцією правами та реалізовувати себе як індивідуальність;

4) соціальна політика за рахунок системності та стабільності державної підтримки населення обумовлює розвиток людського потенціалу, виховання мотивованих та високоякісних працівників різних сфер діяльності, створення нових робочих місць, що позитивно впливає на економіко-фінансове положення країни.

Література

1. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Бліхар В. С. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях). Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.

3. Браун М. Пол. Посібник з аналізу : пер. з англ. Київ : Основи, 2000. 243 с.

4. Кучеренко О. О. Методологічні засади аналізу державної політики. *Збірник наукових праць УАДУ*. 2001. № 1. С. 471-482.

5. Тихомирова Т.О. Реалізація державної політики охорони здоров'я в системі МВС України: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 198 с.

6. Криворучко В.В. Сучасний стан та шляхи удосконалення соціального забезпечення населення України. *Право і безпека*. 2013. №4(51). С.128-132.

7. Прилипко С.М. Предмет права соціального забезпечення : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2007. 382 с.

8. Оніщенко Н. М. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку правової системи : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2002. 426 с.

9. Бондаренко С.М. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. *Електронне видання «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2021. №2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/42.pdf.

АНОТАЦІЯ

Доведено, що соціальна політика нашої держави - це оснований на положеннях Конституції та законодавства України напрям діяльності держави та окремих державних інституцій щодо підтримки достатнього рівня життя, забезпечення високих та рівних соціальних гарантій, а також формування якісного матеріального та духовного базису існування кожного члена суспільства.

Сформульовано висновки, відповідно до яких головними особливостями соціальної політики, як основи добробуту населення країни варто виділити: 1) відображення вихідних принципів соціальної політики, її завдань, інструментів реалізації та інших юридичних аспектів не тільки в законодавстві України, але й ключовому нормативно-правовому акті держави – Конституції України; 2) соціальна політика обумовлює зміну державного апарату за рахунок створення та організації роботи відомств, від-

повідальних за реалізацію політики та поставлених перед нею цілей; 3) соціальна політика сприяє систематичному вдосконаленню основоположних інститутів, таких як охорона здоров'я, пенсійне забезпечення, соціальний захист безробітних осіб і таке інше, з метою надання можливості всім без виключення громадянам користуватись наданими їм Конституцією правами та реалізовувати себе як індивідуальність; 4) соціальна політика за рахунок системності та стабільності державної підтримки населення обумовлює розвиток людського потенціалу, виховання мотивованих та високоякісних працівників різних спеціальностей та сфер діяльності, створення нових робочих місць, що позитивно впливає на економіко-фінансове положення країни.

Ключові слова: соціальна політика, добробут населення, державна політика, соціальне забезпечення.